

صبر و استقامت در برابر فشارهای اقتصادی

چکیده

از جمله مهم‌ترین سلاح‌های دشمن برای به زانو درآوردن یک ملت و تغییر ساختار سیاسی و فرهنگی، تحریم و تشدید فشار در بخش اقتصادی است. بی‌تردید قوام و دوام نظام اجتماعی بر پایه اقتصاد است؛ بنابراین فروپاشی اقتصادی هر اجتماعی، نابودی آن را در پی خواهد داشت و این مهم‌ترین حربه و دلیل محاصره‌ها و تحریم‌های اقتصادی دشمنان داخلی و خارجی علیه هر ملتی است. تأملی در تاریخ، نشان می‌دهد که تنها با مقاومت و صبر و استقامت می‌توان دشمن را در رسیدن به آرزوهایش ناکام گذاشت.

مقاله حاضر ضمن توجه به اهمیت و ضرورت استقامت، به برخی از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ساز برای افزایش روحیه استقامت و نیز مهم‌ترین موانع استقامت در عرصه اقتصاد می‌پردازد.

کلیدواژه: انقلاب اسلامی، صبر، استقامت، موانع استقامت، عوامل استقامت.

مفهوم‌شناسی صبر و استقامت

صبر در لغت به معنای حبس کردن و حفظ نفس از اظهار جزع آمده است؛^۱ و در اصطلاح، پایداری و تحمل سختی‌ها و دشواری‌ها، و پرهیز از جزع و بی‌تابی است. بنابراین موضوع اساسی صبر، امور ناخوشایندی است که نفس در برابر آن‌ها بی‌تاب شده، به جزع و فرع روی می‌آورد.^۲ استقامت نیز در لغت بر «طلب قیام و ایستادن در هر امری، خواه ارادی، خواه طبیعی و خواه عملی... دلالت دارد که دوام و استمرار از لوازم حقیقی آن است»؛^۳ و در اصطلاح، به معنای پافشاری و پایداری در اصول و ارزش‌ها و عدم انحراف از راه حق به بیراهه‌های کفر و شرک و نفاق است که بیش‌تر بعد فکری و عقیدتی در آن لحاظ شده است.^۴ بنابراین واژه صبر به بعد عملی و تحمل سختی‌ها و مصائب و واژه استقامت به بعد نظری و پایداری در ارزش‌ها و عدم انحراف از راه حق اشاره دارد.

اهمیت و ضرورت صبر و استقامت

صبر و استقامت از جمله اموری است که جایگاه ویژه‌ای در اسلام داشته و سفارش‌های فراوانی بر آن شده است؛ تا جایی که خداوند متعال در قرآن کریم اجر و پاداش صابران را مختص خود دانسته^۵ و بر خلاف دیگر مردمان، اجرشان همسنگ اعمالشان نیست و بدون حسابرسی و

۱. فخرالدین طریحی، مجمع البحرین، ج ۳، ص ۳۵۸.

۲. عباس پسندیده، اخلاق پژوهی حدیثی، ۱۳۸۸، ص ۱۸۹.

۳. حسن مصطفوی تبریزی، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۹، ص ۳۴۲ و ۳۴۳.

۴. ابن کثیر، النهایه، ج ۴، ص ۱۲۵.

۵. سوره مؤمنون، آیه ۱۱۱.

محاسبه خواهد بود؛ چنان‌که در روایتی زیبا امیر بیان، علی علیه السلام می‌فرماید: صبر در کارها همانند سر در بدن است، همان‌گونه که وقتی سر از بدن جدا شود، بدن فاسد می‌گردد، اگر صبر از کارها جدا شود، کارها تباه و فاسد خواهد شد.^۱

و در روایتی دیگر امام صادق علیه السلام صبر را لازمه ایمان معرفی کرده، می‌فرماید: «صبر از ایمان و به منزله سر در بدن است؛ چنانچه سر از بین برود بدن نیز از بین رفته و اگر صبر نباشد ایمان نیز از بین خواهد رفت.»^۲

ذکر این مقدمه اهمیت و ضرورت صبر و استقامت را در تمامی امور به خوبی نشان می‌دهد. همان‌گونه که بیان شد، اقتصاد یکی از مهم‌ترین عرصه‌های جوامع بشری است تا جایی که از آن به ستون فقرات جامعه یاد شده است و خداوند متعال آن را مایه قوام جامعه می‌داند^۳ و واضح است که اقتصاد یکی از مهم‌ترین اهداف دشمنان برای براندازی جامعه اسلامی بوده است و از این طریق سعی بر آن دارند که ارکان حکومت و جامعه اسلامی را مورد حمله قرار داده، از بین ببرند. با این توضیح اهمیت صبر و استقامت در برابر تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی دشمنان بیش از پیش آشکار خواهد شد.

۱. «الصَّبْرُ فِي الْأُمُورِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَإِذَا فَارَقَ الرَّأْسَ الْجَسَدُ فَسَدَ الْجَسَدُ فَإِذَا فَارَقَ الصَّبْرَ الْأُمُورَ فَسَدَتِ الْأُمُورُ» (محمد کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۹۰).

۲. «الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ» (محمد کلینی، ج ۲، ص ۸۹).

۳. سوره نساء، آیه ۵.

۱- عوامل زمینه‌ساز افزایش روحیه استقامت

صبر و استقامت، رمز دستیابی به موفقیت‌ها بوده و ادبیات پارسی نیز مملو از اشعار و ضرب‌المثل‌هایی در این باره است؛ همچون:

«هرکه را طاؤس باید، جور هندوستان کشد»^۱؛ و یا «نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود، مزد آن گرفت جان برادر! که کار کرد»^۲.

امیر بیان، علی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «بِالصَّبْرِ تُدْرِكُ مَعَالِيَ الْأُمُورِ»^۳؛ با صبر، به مقامات بلند می‌توان رسید».

بدون شک پیمودن قله مرتفع و پشت سر گذاشتن موانع و رسیدن به آرمان‌های اقتصادی نیز با صبر ممکن خواهد بود و اگر ملاحظه می‌شود که انبیا و اولیای دین توانسته‌اند به اهداف بلند خود، دست پیدا کنند، مهم‌ترین عامل موفقیتشان صبر و استقامتی بود که به منظور نیل به اهداف مزبور از خود نشان دادند و از این رو، قرآن کریم معیار انتخاب امام را از میان پیامبران، صبر می‌داند.^۴

برخی از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ساز افزایش روحیه استقامت در عرصه‌های اقتصادی از این قرار است:

الف) باور به لزوم استقامت جهت دستیابی به اهداف والا در عرصه اقتصاد

بدون شک یکی از ارکان مهم پیشرفت و اقتدار هر کشوری توسعه اقتصادی آن بوده و دستیابی به این مهم نیز مانند دیگر امور در گرو صبر

۱. علی اکبر دهخدا، *امثال و حکم دهخدا*، ج ۴، ص ۱۹۶۲.

۲. کلیات سعدی، ص ۷۱۲.

۳. عبدالواحد تمیمی آمدی، *غررالحکم و دررالکلم*، ص ۲۸۳.

۴. سوره سجده، آیه ۲۴.

و استقامت در برابر نامالیقات و تلاش در جهت رفع موانع توسعه خواهد بود؛ برای مثال کشور ژاپن که امروزه به عنوان یکی از ابرقدرت‌های اقتصادی جهان مطرح است، از لحاظ منابع طبیعی در وضعیت نامطلوبی قرار دارد و خاک آن نیز کوهستانی و آتشفشانی است؛ از لحاظ سیاسی نیز پس از جنگ جهانی دوم و شکست در آن، ۱۳ میلیون نفر بیکار شدند و شرایط بسیار سخت اقتصادی را تجربه کردند؛ تا جایی که حقوق افراد حتی کفاف سیر کردن شکمشان را نیز نمی‌داد و قیمت‌ها ۳۰ تا ۶۰ برابر قیمت رسمی دولت بود. جنگ به جز ۸ میلیون کشته و زخمی، به بهای ویرانی ۲۵ درصد از دارایی‌های غیرنظامی و نابودی ۴۱ درصد از ثروت ملی تمام شد. ویرانی‌های جنگ از یک سو و پرداخت غرامت جنگی به متفقین، یکی از هزاران مشکل مردم آن زمان بود؛ ولی دولت و مردم ژاپن با وحدت و صبر و استقامت در برابر تمامی فشارها، شروع به تولید داخلی کردند و با فرهنگ مصرف صحیح و قناعت و اعتدال و مصرف کالای وطنی و تلاش و کوشش در راستای رفع موانع اقتصادی، به دومین قطب اقتصادی جهان تبدیل شدند.^۱

در انقلاب اسلامی ایران نیز این مسأله به وضوح دیده می‌شود که صبر و استقامت مردم در برابر هجمه‌ها و تحریم‌های ظالمانه سبب شده اقتصاد ایران نسبت به دوران پیش از انقلاب رشد چشمگیری داشته باشد و وضعیت معیشتی مردم نیز به تبع آن، به شکل قابل ملاحظه‌ای بهبود یابد. آماری چون افزایش هزار درصدی صادرات کالا، افزایش چندصد درصدی سرانه ملی، ۲ برابر شدن درآمد ناخالص ملی، ۶-۷ برابر شدن

۱. ایمان حقیقی، توسعه اقتصادی ژاپن و عوامل کلیدی آن، راهبرد، ۳۲۵-۳۴۷.

تولید ناخالص داخلی، رشد ۳۰۰ درصدی بخش کشاورزی و...، که توسط بانک جهانی مطرح شده، حاکی از آن است که صبر و استقامت ملت ایران در برابر تحریم‌ها سبب رشد روزافزون اقتصادی شده است.^۱ این دستاوردها نتیجه صبر و استقامت ملت ایران در رویارویی با مشکلات بوده است و بدون شک زین پس نیز رسیدن به قله‌های مرتفع اقتدار اقتصادی، در گرو صبر و پایداری آحاد مردم خواهد بود و باید تمام تلاش‌ها در جهت نهاده‌سازی بیش‌تر باور عمومی بر این باشد که امکان دستیابی به توسعه اقتصادی با جدیت و استقامت وجود دارد.

(ب) **الکو قرار دادن استقامت نبی اکرم ﷺ و اصحاب باوفایش در برابر فشارهای اقتصادی**
تورق تاریخ صدر اسلام نشان‌دهنده این واقعیت است که مشرکان قریش به قصد نابودی اسلام و تسلیم کردن پیامبر ﷺ به نقشه‌ها و توطئه‌های فراوان به‌ویژه اعمال فشار و تهدید و تحریم‌های اقتصادی علیه نظام نوبنیاد اسلام و مسلمانان پرداختند؛ تا جایی که قطعنامه‌ای در این باره صادر کردند و آن را در خانه کعبه آویختند که طبق آن پیامبر اکرم ﷺ و خویشاوندان وی از هرگونه خرید و فروش، ازدواج، ارتباط و معاشرت محروم شدند.^۲

سران مشرکان قریش با اقداماتی چون نظارت و مراقبت برای اجرا و عدم نقض تحریم‌ها، پایین آمدن قدرت خرید مسلمانان و گران فروختن کالاها در بازار مکه به مسلمانان و ممانعت از رسیدن آذوقه و کالا به شعب ابی طالب، وضعیتی بغرنج را برای مسلمانان پدید آوردند؛ به

۱. عملکرد انقلاب اسلامی در آمارهای جهانی؛ کدخبر: ۸۲۹۹۶۵.

<https://www.mashreghnews.ir>

۲. ابن‌هشام، سیره محمد رسول الله (از تبارشناسی تا هجرت)، ج ۱، ص ۲۱۴.

گونه‌ای که هیچ چیز مگر در نهمان به ایشان نمی‌رسید.^۱ این شرایط تا جایی ادامه داشت که تمامی اموال حضرت خدیجه رضی الله عنها و ابوطالب مصرف شده و کار به جایی رسید که محاصره‌شدگان در شعب از برگ درختان به عنوان غذا استفاده می‌کردند و کودکان در فشار گرسنگی ناله سر داده و مشرکان صدای ایشان را از آن سوی شعب شنیده، برای یکدیگر نقل می‌کردند^۲ و حتی تعدادی از محاصره‌شدگان از گرسنگی جان باختند.^۳

در آن دوران، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و دیگر مسلمانان برای حراست از اسلام و تعداد اندک مسلمانان استراتژی و راهبردهایی را در پیش گرفتند. نه تنها تسلیم نشدند، بلکه پایه‌گذاری هجرت به مدینه و گسترش اسلام در سراسر جزیره‌العرب و دیگر کشورها از آن زمان آغاز شد.^۴

آری، تحمل و صبر و استقامت مسلمانان صدر اسلام سبب شد که ندای توحید تا امروز به گوش جهانیان رسیده و وعده حق پروردگار مبنی بر ظهور اسلام به عنوان والاترین دین در حال تحقق باشد؛^۵ چنان‌که بر اساس اعلام مرکز تحقیقاتی پیو، اسلام سریع‌ترین رشد را در میان ادیان جهان دارد و تا سال ۲۰۵۰ به پرطرفدارترین دین جهان تبدیل خواهد

۱. احمد ابن حسین بیهقی، *دلائل النبوة*، ج ۲، ص ۶۶ و ۳۱۲.

۲. محمدباقر مجلسی، *بحار الأنوار*، ج ۱۶ ص ۲۲.

۳. احمد بلاذری، *انساب الاشراف*، ۱۴۱۷، ج ۱، ص ۲۳۴.

۴. عزالدین ابن اثیر، *الکامل فی التاریخ*، ص ۵۰۵.

۵. سعید سیدحسین زاده یزدی و محمدجواد شریف‌زاده، *سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مقابله*

با تهدیدهای اقتصادی، ص ۵-۳۰.

۶. «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» (سوره توبه، آیه ۳۳).

شد.^۱

انقلاب اسلامی ایران نیز با اهداف و آرمان‌های والا از این قاعده مستثنا نبوده است و دشمنان بر آن بوده‌اند که با اعمال فشارها و محاصره اقتصادی خود، جمهوری اسلامی را به زانو درآورند. آغاز این فشارها از خرداد سال ۵۸ بوده^۲ و تا امروز نیز ادامه دارد. آنچه ایشان را در این توطئه‌ها ناکام گذاشته، روحیه صبر و استقامت و تحمل سختی‌ها و مشقات به‌ویژه در آغاز ایجاد حکومت اسلامی بوده است.

ج) توجه به پیامدهای منفی ترک استقامت

یکی از اشتباهات رایجی که در بین برخی از کوتاه‌فکران و البته بر اثر تبلیغات مسموم دشمنان رواج یافته، مقایسه شرایط کنونی کشور ما با دیگر کشورهای سلطه‌پذیر در منطقه است که به ظاهر در رفاه به سر می‌برند اما در واقع قادر به ایستادگی در برابر استعمارگران نبوده و در نتیجه مجبور به خرید تسلیحات از ایشان به قیمت گزاف شده‌اند، آن هم به دلیل هراس بی‌اساسی که سران سلطه در دل‌هایشان به وجود آورده‌اند و چاره‌ای جز تحمل بار تحقیر و باج‌دهی به ایشان ندارند. برای نمونه، کشور عربستان در سال ۲۰۱۷ توافق تسلیحاتی ۴۶۰ میلیارد دلاری با آمریکا امضا کرد.^۳ این تسلیحات در راه جنگ‌افروزی در منطقه به‌ویژه در کشور یمن صرف می‌شود. جالب این‌که پیش از آن رئیس‌جمهور آمریکا با لحنی همراه با تهدید و تحقیر درباره عربستان گفت: عربستان برای ما گاوی شیرده است که هر وقت شیرش تمام شود، آن را سر می‌بریم.

1. <https://www.presstv.com/Detail/Fr/Islam-PEW-India-US> ۵۱۲۵۹۴؛ کدخبر: ۲۰۱۷/۳/۱

2. <https://www.tasnimnews.com/1080241>؛ کدخبر: ۱۳۹۵/۲/۳۱

3. <https://mehrnews.com/news/39842963>

در مقابل، کشور ایران که از آغاز انقلاب تاکنون طعم تحریم‌ها و شرایط اقتصادی ناگوار را چشیده، به پیامدهای منفی ترک استقامت و تسلیم در برابر مستکبران جهانی توجه داشته و این تهدیدها را تبدیل به فرصت کرده و با تقویت روحیه خودباوری، به بسیاری از فناوری‌های نوین دست یافته است.

۲- موانع استقامت

مهم‌ترین اموری که می‌توان از آن‌ها به عنوان موانع استقامت یاد کرد، عبارت‌اند از:

الف) جنگ روانی و تبلیغاتی دشمنان

یکی از مهم‌ترین دلایل سستی و عدم پایداری و صبر، و جزع و فزع در برابر مشکلات، به‌ویژه مشکلات اقتصادی، شیوع ضعف در ایمان و اعتقادات و ترویج روحیه ناامیدی در جامعه است. در دنیای کنونی و با گسترش و توسعه وسایل ارتباط جمعی به‌ویژه شبکه‌های ماهواره‌ای و اجتماعی و دنیای مجازی، علاوه بر از بین بردن قوا و نیروهای انسانی و دفاعی به وسیله جنگ واقعی از سوی دشمنان رو به افول، جنگی مهلک‌تر به نام جنگ روانی است. آثار مخرب این نوع تهاجم بسیار گسترده‌تر و خانمان‌براندازتر از جنگ واقعی است. دشمن هزینه‌های گزافی را در این زمینه در نظر گرفته است؛ هزینه‌هایی چون تخصیص بودجه مالی ۱۵ میلیون و ۱۳۳ هزار دلاری به بخش فارسی صدای آمریکا و ۶ میلیون و ۹۶۷ هزار دلاری به رادیو فردا که تنها بخشی از جنگ نرم آمریکا در سال ۲۰۱۵ علیه جمهوری اسلامی ایران بوده است و البته این تنها بخشی از خبرهای مطرح شده در این زمینه

است. هزینه‌های محرمانه را شامل نمی‌شود.^۱

در جنگ واقعی، زمانی که افراد جامعه متوجه هجوم دشمن با اسلحه واقعی می‌شوند، همه برای دفاع بسیج شده و می‌کوشند دشمن را از خاک خویش بیرون برانند و بر آن غلبه کنند؛ ولی در جنگ نرم بسیاری از اوقات، افراد نه تنها به فرموده مقام معظم رهبری متوجه شیخون^۲ و قتل عام فرهنگی دشمن نمی‌شوند، بلکه تحت تأثیر القائات آن قرار می‌گیرند؛ و این، سبب بروز بسیاری از نابسامانی‌های فکری و عقیدتی و فرهنگی و رواج تفرقه و ترویج ناامیدی جامعه می‌شود. در این نبرد نه تنها ارزش‌ها بر اثر تهاجم فرهنگی دشمنان کم‌رنگ می‌شود و ایمان و اعتقادات نیز به سستی می‌گراید، بلکه انتشار اخبار ناامیدکننده و تبلیغات منفی در برابر حکومت اسلامی و نادیده گرفتن پیشرفت‌ها در زمینه‌های گوناگون و ترسیم آینده‌ای تیره و تار و مملو از فقر و یأس، جامعه را به انحطاط فکری و عقیدتی سوق می‌دهد. الحق که اینان کارگزاران شیطان رجیمی هستند که خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَ يَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ»^۳ شیطان به شما وعده تنگدستی می‌دهد شما را به بدکاری امر می‌کند».

ب) ترویج روحیه رفاه‌طلبی و تجمل‌گرایی

در قرآن کریم از رفاه‌طلبان به «مُتَرَفِّينَ» یاد شده است، یعنی، افرادی که به دنبال کامجویی، لذت‌جویی، رفاه‌طلبی منفی، کامروایی، خوشگذرانی و

1. <https://www.mashregnews.ir/476712>

2. <http://farsi.khamenei.ir/25273>

۳. سوره بقره، آیه ۲۶۸.

مانند آن می‌روند و این اعمال ایشان را از آخرت و یاد خدا غافل می‌کند. آثاری برای اِتراف (رفاه‌طلبی) بیان شده که عبارت‌اند از: فساد و فحشا،^۱ ظلم و فسق،^۲ عجب،^۳ غرور و تفاخر،^۴ شادمانی هیجانی،^۵ تحقیر دیگران،^۶ تحلیل نادرست نسبت به حوادث و سختی‌های هشداردهنده،^۷ تزئین زشتی‌ها،^۸ ترک جهاد،^۹ و کفران نعمت^{۱۰} که در نهایت نابودی جامعه را در پی خواهد داشت.^{۱۱}

همچنین تجمل‌گرایی با رفاه‌طلبی رابطه‌ی تلازمی دارد و در جوامع رفاه‌طلب، فرهنگ تجمل‌گرایی غالب است. نتیجه‌ی این فرهنگ آسیب رسان، مصرف‌گرایی به‌ویژه مصرف کالاهای لوکس و پرزرق‌وبرق با برندهای خارجی و عدم اهتمام به تولید داخلی و مصرف کالای ملی، از بین رفتن روحیه‌ی جدیت و تلاش و قناعت و در نتیجه، ترویج بلای جامعه‌سوز چشم‌وهم‌چشمی است که خود سرآغاز انواع مشکلات روانی

۱. سوره هود، آیه ۱۱۶.

۲. سوره اسراء، آیه ۱۶.

۳. سوره كهف، آیات ۳۲-۳۴.

۴. سوره هود، آیه ۱۲.

۵. سوره انعام، آیه ۴۴؛ هود، آیات ۹-۱۰.

۶. سوره كهف، آیات ۳۲-۳۴.

۷. سوره اعراف، آیات ۹۴-۹۵.

۸. سوره یونس، آیه ۱۲.

۹. سوره توبه، آیات ۹۳ و ۴۲.

۱۰. سوره زمر، آیات ۴۹-۵۰.

۱۱. روزنامه کیهان، ص ۶، ۹۷/۲/۱۸، شماره ۲۱۹۰۰ <http://www.magiran.com>

و رفتاری و اختلافات خانوادگی خواهد بود. چه بسا بسیاری از نارضایتی‌های اقتصادی که ریشه در تجمل‌گرایی دارد و افراد برای تأمین نیازهای اساسی خویش با مشکل چندانی روبه‌رو نیستند و در حقیقت آنچه در جامعه شاهد آن هستیم، فقر فرهنگی و دوری از آموزه‌های ناب اسلامی است، نه فقر اقتصادی.

ج) الگودهی نامناسب

الگودهی مناسب و شایسته، یکی از بهترین روش‌های تربیتی برای تغییر نگرش و رفتار اجتماع است. گسترده‌گی فعالیت رسانه‌ها و به‌ویژه تلویزیون سبب شده این ابزار یکی از عوامل تأثیرگذار در شکل‌دهی فرهنگ مصرف در جامعه به شمار آید. متأسفانه یافته‌های پژوهشی طی دو دهه اخیر نشان‌دهنده آن است که برنامه‌های تلویزیونی بیش‌تر به بازنمایی سبک زندگی مرفه پرداخته و عناصر مصرف‌تجملی را به نمایش درآورده است.^۱ علاوه بر این، روحیه تجمل‌گرایی در افراد تأثیرگذار، بیش از دیگر افراد جامعه ظهور و بروز داشته و حتی در دولتمردان و کارگزاران حکومتی نیز این نوع الگودهی به وفور مشاهده می‌شود که خود سبب کم‌صبری اقشار آسیب‌پذیر در برابر مشکلات اقتصادی است. ترویج فرهنگ تجمل‌گرایی به وسیله الگوها سبب از بین رفتن روحیه کار و تلاش و قناعت می‌شود و در نتیجه، جامعه در پرتگاه انحطاط اخلاقی و عقیدتی قرار می‌گیرد. بدون شک ارائه الگوهای

۱. شیرزاد خوانچه سپهر و عرفان ناصری، نقش بازنمایی رسانه‌ای الگوهای مصرف در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای مصرفی مخاطبان، ص ۱۱۹.

مناسب و برخوردار قاطع و کوبنده با افراد مؤثری که سبب رواج الگوهای نامتناسب در جامعه می‌شوند، بسیاری از مشکلات و آفات اقتصاد سالم را از بین خواهد برد. امیرمؤمنان علی علیه السلام در نامه خویش خطاب به عثمان بن حنیف که کارگزار ایشان در بصره بود و در مهمانی اشرافی شرکت کرده بود، خود را به عنوان الگو این‌گونه معرفی می‌کند:

«بدان که هر کس را امامی است که بدو اقتدا می‌کند و از نور دانش او فروغ می‌گیرد. اینک امام شما از همه دنیایش به پیرهنی و ازاری و از همه طعام‌هایش به دو قرص نان اکتفا کرده است. البته شما را یارای آن نیست که چنین کنید، ولی مرا به پارسایی و مجاهدت و پاکدامنی و درستی خویش یاری دهید.

به خدا سوگند، از دنیای شما پاره زری نیندوخته‌ام و از همه غنایم آن، مالی ذخیره نکرده و به جای این جامه، که اینک کهنه شده است، جامه‌ای دیگر آماده نساخته‌ام».

و در مورد صاحب آن مهمانی و سفره رنگین می‌فرماید:

«به خدا سوگند، که اگر همه اعراب پشت به پشت هم دهند و به نبرد من برخیزند، روی برنخواهم تافت و اگر فرصت به چنگ آید، به جنگ برمی‌خیزم و می‌کوشم تا زمین را از این شخص تبهکار کج‌اندیش پاکیزه سازم؛ چنان‌که گندم را پاک کنند و دانه‌های کلوخ را از آن بیرون اندازند...؛ پس ای پسر حنیف، از خدا بترس! به همان چند قرص نان اکتفا کن تا از آتش رهایی یابی».^۱

۱. نهج البلاغه، نامه ۴۵.

نتیجه‌گیری

صبر و استقامت از جمله اموری است که در آموزه‌های اصیل اسلامی جایگاه ویژه‌ای دارد؛ تا جایی که خداوند متعال در قرآن کریم اجر و پاداش صابران را مختص خود دانسته^۱ و بر خلاف دیگر مردمان، اجر صابران همسنگ اعمالشان نیست. باور به لزوم استقامت جهت دستیابی به اهداف والا در عرصه اقتصاد، از جمله عوامل مهم و زمینه‌ساز افزایش روحیه استقامت در برابر فشارهای اقتصادی است. صبر و استقامت مردم در برابر هجمه‌ها و تحریم‌های ظالمانه سبب شده اقتصاد ایران نسبت به دوران پیش از انقلاب رشد چشمگیری داشته باشد و وضعیت معیشتی مردم نیز به تبع آن، به شکل قابل ملاحظه‌ای بهبود یابد. افزون بر آن، الگو قراردادن استقامت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و اصحاب با وفایش در برابر فشارهای اقتصادی، تأثیر بسزایی در افزایش روحیه استقامت دارد.

جنگ روانی و تبلیغاتی دشمنان، ترویج روحیه رفاه‌طلبی و تجمل‌گرایی و نیز الگودهی نامناسب، از موانع استقامت در برابر اقدامات و فشارهای دشمن به شمار می‌روند که با شناسایی آنها و چاره‌اندیشی، می‌توان با عزت و اقتدار از مشکلات فرارو عبور کرد.

۱. سوره مؤمنون، آیه ۱۱۱.